

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Balway József*
Cím: *Milliárdokat ígérnek egy margitkörúti házért*

Forrás: *Világ*

Bn
(Hely)

1925. 11. 12.
(Idő)

(Köt. v. fiz.)

Osztályozás

Tár

F28.3

Hel

Martinovics-leve

Idő

"1925"

Személy

Milliárdokat ígérnek egy margitkörúti házért - melyben a Martinovics-féle összeesküvés lezajlott

(A *Világ* tudósítójától.) Mikor kijelentetem, hogy feljutok hozzá, nevettek és kételkedtek.

— Ugyan — mondotta egy budai öregúr — nem szabad ilyen elbizakodottnak lenni! Hígyje el nekem, hosszú évek óta úgyszólván senkit sem fogad, a legközelebbi, két előkelő rokonán és házi felügyelőjén kívül. Oda ugyan hiába megy!

Már-már kissé depriált a sok lebeszélés, éreztem azonban, hogy annál inkább be kell jutnom Buda mult századbeli, különösképp fiskálisához, aki egyben a főváros egyik leggazdagabb embere.

Fölfelé, a Bécsi kapu körül egyre jobban körülgyűrűzi a lelket a Vár különös házacskaiknak romantikája. Már az Ostrom ucca 15. számú ház falán akaratlan megolvassa az ember a régi ágyúgolyók vasgömbökkel jelzett sebeit. És beljebb egyre-másra tűnnek elő a többszáz éves, naiv klasszicizmusmal felvont épületek. Nagy, sárga ház elé érek, török félholddísz a kapu fölött. Valamikor, a XVIII. század elején — restaurálták... (Meggértek, hogy hagyjam el az ucca és a ház jelzését.) A török kapu zárva, át kell kerülni a tulsó oldalra, hogy bejuthassak. Olyan csönd van a boltíves bejárat alatt és az íromba kövekkel kirakott leanderos udvaron, mintha utoljára 200 évvel ezelőtt járt volna itt eleven ember. Végre egy idősebb hölgy kerül elő.

— Nem itt lakik, kérem, hanem fent az emeleten. Tessék csak az árkád alatt először jobbra fordulni. Ott vezet egy meredek, rácsos lépcső. A lépcsőt fent vasbordafal zárja el, ott tessék várni, bizonyosan meghallják a lépteiket és jelentkeznek.

Megköszönve ezt a pontos útbaigazítást, keresem a feljáratot. Alacsony, homályos földszinti folyosó, olyan mély benne a csönd, hogy szinte durván konganak a léptek. A lépcsőzetet, mely az emeletre vezet, két, a falakba mélyített vörösmécs vonja be haldokló fényvel. Szíven üti az embert ez a nem várt titokzatosság, különösen a lépcsők végénél, mely egy hosszú folyosóra vezet, azonban embermagasságnyi vasrácsokat zárja el az utat. Meg kell állani. Most mélyes és szinte hallható csönd van. Egy perc múlva magastermetű, idősebb hölgy érkezik és emelt, udvarias hangon kérdezi, hogy „mi célból méltóztatott feljáradni?”

— Oefner Antal dr. ügyvéd urat keresem. Elmondom jöveletem célját és kérem, hogy jelentsen be. Végre lassú nyikordulással keftényílik a rácsborda, belépek és várom a választ. Nemsokára jönnek.

— A nagyságos úr, bár beteg, de ebben az ügyben szívesen látja. Parancsoljon befáradni.

Hatalmas, kockaparkettázott terembe érek. A két domború ablak között régi fotelgarnitúra, ott ül és ott vár. Mint mondja, sajnálja, de nem tud előre jönni. Gyenge. Kicsiny, éles vonásokkal ékel, *tükörsíma* arc, egyetlen ránc nélkül. Ragyogó, fehér csomókban hullik a vállára a haja, szakállá pedig a mellére. Türr István-bajusza is hófehér, sűrű, tömött, gondozott. A nagy, kényes koponya vonalából itt-ott fehérlik föl egy-egy fürt, meglepő, különös az egész fej, s amint a nagy, barna szemek kivillannak a dúsan öszült fehér szemöldök alól,

— alig jut a *modern* ember szóhoz ebben a több százados, leheletkönnvű milióben.

— Igen, én Oefner Antal budai ügyvéd vagyok. Érdeklí a fehérségem oka? 1850-ben születtem.

— Örülök, ügyvéd úr, hogy beszélhetek önnel. Azzal a hírrrel jöttek, hogy nem fogad senkit.

— Valóban, kivételes helyzet. Már évek óta betegeskedem, különben pedig nem tudom megtalálni a helyes hangot és érzést a mai emberhez. A fivérem a télen halt meg. Óvele laktam, most már csak az emlékeimnek élek. A Lánchíd? A Széchenyi-ünnep? Ez is érdekli? Úgy van, kérem, amint mondja. Széchenyi idejében Buda és Pest külön közigazgatás alá tartoztak. A Lánchíd alapkövét valóban a nagyapám, Buda akkori polgármestere segédkezett letenni. Bár inkább Kossuthhoz vonzódott érzelemben, gyakorlatilag Széchenyivel tartott. Hogy hol lakott? *Margit körút 29.* (Persze, akkor nem így nevezték ezt az utat.) Ez a ház ma is legkedvesebb házunk valamennyi közt. Több, mint két évszázada áll a családunk birtokában.

— Hallom ügyvéd úr, hogy milliárdokat ígérnek a margitkörúti házért!

A kis, meghajlott, ősz öregúr egyszerre megelevenül. Előrehajlik. A barna levegő hátterében oly vékonyan válnak ki hosszú ujjai, oly fehéren és oly tiltakozó mozdulattal rezzen valamennyi, hogy érdeklődéssel várom a választ.

— Nem adom el! Semmi körülmények között sem adom el! Semmi pénzért! De még a rácszatát sem! Nem, erről tárgyalni sem lehet, fölvilágosítással sem szolgálhatok. *Teleký* Domokos grófnak sem adtam a ház ablakrácszatát, bármit kínált is érte. Nem válok meg tőle! — mondja gyorsan és szinte izgatottan.

Megkockáztatom a kérdést:

— És ha három milliárdot ígérnek, ügyvéd úr?

fővárosi házinvomda 1922

— Hova gondolt! Ön ismeri a történelmet? Tudnia kell, hogy mi zajlott le abban a házban! Nem, kérem, nem adom. Akármít is ígérnek érte. Hogy már eddig mennyit ígérték? Azon a zugligeti telket is meg lehetne venni. (Zugligetben u. i. Oefner dr. birtokában milliárdokat érő telek van.)

— Sok vevő ajánlkozik a Margit körút 29-re?

— A város sokat erőszakoskodott. „Szépcsézetit szempontból”. Más telket ígért. Nem adtam. Ki sem mondhatom, mennyi pénzt kínáltak érte. Nem adtam. Jöttek spekulánsok. Nem adtam. Igéretet tettek, hogy ha le engedem venni „ezt az öreg rozsdás rácszatot” — újat csináltatnak helyébe. Ilyen csalásra pláne nem reagáltam. Az egész Budán nincs párja időben és kiállításban annak a kézzel készült rácszatnak! Onnét jön ön a házból?

— Onnét jövök, ügyvéd úr. Am ha szabad, visszamenet ismét benézek. Sok-sok látnivaló van ott.

Pár udvarias mondat után, szinte megnehezülve egy letünt, ódon, fehérvilág tömjén levegőjétől, lábujjhegyen jövök kifelé, egészen átalakított ez az itmaradt, ó élet, a fénylő bútorok, a faragott lábú székek, a nemtudomhányadik Lajosok divatjából gyűjtött gobelinek. Több évszázaddal ezelőtről erre járó titokzatosság, vagy tán a nagyszerű Kalapos József intellektuel ízlésvilágának akkori hatása, — szóval úgy lépkedek, mintha én is szellem lennék a XVIII. századból, egyszerre azonban nagyot csikordul alattam a tölgyfatalppal kirakott folyosó, kénytelen vagyok észrevenni magam, és visszaesni a morajló uccák dévaj zajába, a csilingelés, túlkölés, dörgés, morajlás, hangrazzia kelhős közepébe. Pedig érzem, úgy szeretnék most szertartásosan kopogó, bársonygalléros császári urak kö-

zött tipegni, amikor mélyen hajol Biedermayer, és, jobbra egy kis arcocska, amolyan finom, rizsporos — mosolyog, elpirul a köszöntésre, majd álmódzva és szűzen néz a Széna tér hullólombú gesztenyefáira.

— Átszállót? — kérdi a kalauz.

— Igen — mondom szórakozottan. (Át kell szállnom egy-két évszázadot.)

*

Arra helyre, abba a milliárdokat érő házba igyekszem újra, melyben 1794-ben, egy izgalmas, titokzatos éjszakán, a császári urak leleplezték jó Martinovics uram összeesküvését.

*

A margitkörtű ferencrendi zárda telekonalának folytatásában, közvetlen a körűt hajlása után, kicsiny, elhanyagolt külsejű házacska áll őrt a délceg négyemeletesek között — régi, döbbenetes események emléket vigyázva. Ezt a házat Margit körűt 29. szám jelzi. Budán egyszerűen csak *kutyabáránys* háznak nevezik. Nem csodálni való. A házacska kapuja, a két uccaszárnyat összezáró kis emeleti rész frontján 240 évvel ezelőtt egy „szobrász“ dolgozott. Faszo-brász. A háromszög alakú homlokzatot különös cégjelzéssel látta el. Felerősített oda két fából faragott kutyát s a kutyák fölé egy fabárányt. Romantikus fantázia: a fabárány mellő lábaiban fricskát tart a kutyák felé. A mai század szemléltető embe-re ugyancsak törhetné a fejét, vajjon minő kubista ábrázolás ez? Am két évszázaddal előbb *modern* ipari jelentősége volt a faragványoknak. Azt jelképezte ugyanis, hogy e házban bárány-birkamészárszék van, tessék jönni, vásárolni.

Bár a mézsárszék tulajdonosa valamelyik

kis, ezért budai temetőben alszik vagy másfél évszázada, s a mézsárszék tölgy-tökéjét is megehetta a szű, mégis kíváncsian fordulunk be a kapualjba, a tömör, zengő boltívek alá. Más, hatalmasabb emlék rögződik ide.

Az udvar... 35 méter mély kútja van. Hatalmas kőkorong fedi be. Még a törökök csinálták. Mellette az elfonnyadni nem akaró, púpos fa — Martinovics fája. Mondják, azon az éjszakán, hogy leleplezték Martinovicsékat, villám sújtotta a fát. Megbámulni való a természet ereje. A faderék oly vastag, hogy három ember sem karolhatná körül, s ebből az alig egy méter magas, vilámsújtott derékből vízszintjén nőtt ki újra két hatalmas ág, párhuzamosan húzódnak a földdel, nem törnek a magasba, szinte gyászolják a forradalmár Martinovics gyászát.

A házat egyszerű családok lakják. 40—50 éve lakik itt egy-egy familia. Nem nagyon változik a lakók névjegyzéke — a tulajdonosé sem.

A XVIII. század elején tűzvész pusztított Budán, s a ház félig leégett. Ez a magyarázata annak, hogy az uccaszín közepe emeletes, míg kétoldalt földszintes szárnyak húzódnak. Hanes Antal házmeister 1905 óta lakik a házban. A kapu fölötti, kis, emeleti budoárban. Szívesen kalauzol mindenfelé, szinte elragadtatással beszél a sokszor igen előkelő helyekről érkező levelekről, melyekben a házat kérik, vagy a — rácsotatot. Sajnos, azt nem tudja biztosan, — az egész házban senki sem tudja, — hogy melyik szobában volt az összeesküvés megbeszélése. Azt sejtik, hogy egy udvari, nagy, ter-

mes szobában, ahol most egy öreg néni ke lakik. (A Habsburgok uralkodása idejében ki igyekezett volna megjelölni a helyet — díszes emléktáblával?) Az öreg néni ke éppen ebédel. De azért oly szíves és magyaráz. Azonban — bár ő már 40 éve itt lakik — nem emlékszik Martinovics úrra... (Is-tenem, hát a nagyanyja, néni ke, emlékez-hetik-e?) A kongó, nagy terem mennyezetén latin vallási jelzés: *IHS*. A nagy, tágas ablakok tele virágcserepekkel. A falak szinte háromnegyed méteresek. Semmi emlék abból, ami itt történt. Két szőke diáklány víg nevetése nem csoda, ha elűzi a komor emlékeket.

Am a rácsok! Gyönyörű, megragadó, idő-nék, viharok, pusztulásnak ellentálló ipar-osmunka. Szinte iparművészeti készséggel fölépítve. Hajlásai, minden dísz, kis levele, szőgecske, összekapcsoló pántocska és a — beépítés különösen mesteri kezekre vall! Hiába rázzuk megfeszített izmokkal, nem enged, úgy fogja be az ablakokat, hogy csakányok nélkül nehezen lehetne oda-be-jutni...

Nem csodálni való, hogy nemes nemzeti Oefner fiskális úr oly nagyon ragaszkodik ehhez a különös házhoz. És kérdés, hogy örököseik meghagyják-e így, restaurálva félig, ott gubbasztani az emeletes paloták között? Vagy egyszer csak majd létrejön egy milliárdos vásár?

Nem tudja senki. Amíg azonban áll, el-tűnt idők komor törtékeit zárják a rácsok maguk mögé. De a kutyákat ostorozó bár-ány is kitar a homlokzaton, fából, fafricskával, mert valóban, a kutyákat ostorozni kell!

Babay József.